

БАНКИРАНЕТО В СФЕРАТА НА ИЗКУСТВОТО

Д-Р ЯКИМ КИТАНОВ

ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО ЗАСТРАХОВАНЕ И ФИНАНСИ

ART BANKING

YAKIM KITANOV, Ph.D.

HIGHER SCHOOL OF INSURANCE AND FINANCE

Abstract

The paper deals with the role of the banking within the field of the market of art crafts. It is stressed on that in the times of economic crisis the most valuable way to save the precious of the art crafts is to invest in art. The role of the banks in this process is very important through the system of crediting (Art Banking)

Key words: *Art Banking, Art market, Art brokers, Art research*

Анотация

В статията се разглежда ролята на банкирането в сферата на пазара на произведения на изкуството. Изтъква се, че в условията на криза, един от начините за запазване на стойността е инвестирането в предмети на културата и изкуството. Банките заемат важна роля в този процес чрез системата на заемообразно отпускане на средства за инвестиции в ценни предмети.

Ключови думи: *артбанкиране, пазар на предмети на изкуството, арт дилъри, арт-изследвания*

Влияние световната икономическа криза върху глобалния арт пазар

По време на криза се появяват много неочаквани и интересни предложения за вложения на финансови средства. На арт пазара излизат най-различни предложения, например за покупки на частни колекции. В сложната икономическа ситуация хората взимат решения да се разделят даже със семейните си арт-колекции, съхранявани от не едно поколение. Тези сделки се осъществяват на пазара в рамките на частни продажби или с посредничеството на известни арт дилъри, тъй като най-често собствениците не искат да афишират продажбата. Както във всяко инвестиционно начинание, и тук инвести-

торите трябва да се допитват до мнението на професионалисти, които да ги ориентират какво решение да вземат. Най-общият съвет, който се дава от страна на специалистите по артбанкиране към меценатите, които инвестират в произведения на изкуството, е да си създадат диверсифициран портфейл и смесени вложения, където да обединят в една колекция, както класическите, така и съвременните произведения на изкуството.

Инвестициите в реални ценности помагат за увеличаване на личното състояние по време на рецесия. В този контекст, т.нар. артбанкиране може да е добър инструмент в ръцете на инвеститорите.

Артбанкирането може да се определи покупка на предмети на изкуството с цел извличане на максимална печалба или фиксиране на тази цена, независимо от произтичащите икономически и политически промени. В това се състои големият плюс на артинвестирането – цените на произведенията на изкуството не са вързани с тези на акциите например. Така, даже и да има спад на фондовите пазари, цените на произведенията растат. Типичен пример са арабските петролни милиардери през 70-те години, които са основни клиенти на големите аукционни къщи в Лондон и Ню Йорк именно в периода на световната петролна криза. На пазара на съвременно изкуство действат пазарни закони за разлика от пазара за класическо изкуство, за който “има вечни ценности”. Типично за артпазара в съвременния свят е да се търгуват картини, скулптори, фотографии и други артобекти, и от инвестиции в него може да се извлече максимална печалба, когато цените се покачат нагоре.

Инвестирането в изкуство на пръв поглед изглежда не особено сложно – на определен етап се купуват различни произведения на

изкуството, съхраняват се известно време и след това се продават с печалба.

Произведенията на изкуството, за разлика от нормалните инвестиции, не носят никакъв доход, докато не се продадат. За тях обаче се правят и немалки разходи – за застраховки, за съхранение и т.н. На практика този вид инвестиране всъщност се предприема с оглед на очакването, че цената на точно това произведение на изкуството ще нарасне в бъдещето. А това основно зависи от обществените настроения, модните тенденции в момента.

По-евтин начин за влизане на пазара, освен покупката на вече изяви и наложени имена, е да се купи произведение на все още неизвестен автор с идеята, че той е потенциален бъдещ гениален художник с утвърдено име в изкуството. Това поведение е лесно осъществимо, но в същото време носи значителен риск от направената инвестиция в бъдещето. В същото време, ако авторът се наложи в артсредите, възвращаемостта на инвестицията може да е нарасне многократно. За откриването на такъв потенциален голям художник обаче е нужно колекционерът инвеститор да знае много, за да може да вземе правилното инвестиционно решение. Затова най-добре е инвеститорите да се допитат до мнението на професионалисти, които да ги ориентират при взимането на решения, като например да обединят в една колекция, както класическите, така и съвременните произведения на изкуството.

Услугите в сферата на Art Banking са от компетенциите на специално създадените офиси, специализирани в частното банкиране и управление на богатството като “Sponsoring&Exhibitions/Events.

Такива известни концерни като UBS Euromoney “Best Art Banking in the World in 2005”⁵¹.

Арт заемите обслужват основно три типа клиенти:

Първият тип обхваща тези, които искат да използват съществуващите си арт колекции за финансиране на нови покупки;

Вторият тип са тези, на които им са необходими пари, за да покрият дълговете си;

Третият тип артдилъри са тези, на които са необходими средства за придобиване на нови запаси.

Банкирането в изкуството е относително нова сфера на банката обслужване (Art Banking). Банковите експерти са изработили подходящи

инвестиционни стратегии за извършване на компетентни оценки за възможностите на клиентите да придобиват, съхраняват и обогатяват колекциите си от предмети на изкуството, да диверсифицират структурата на тези колекции от ценни вещи, уникати и прочие предмети с висока стойност.

В сферата на *банкирането на изкуството* (Art Banking) е прието да се включват следните направления:

➤ Разнообразна изследователска дейност и предоставяне на информация относно оценката, покупката, съхраняването и продажбата на предмети на изкуството (Art Research);

➤ Съдействие (consulting) на клиентите при конкретна покупка и/или продажба, с чиято подкрепа за тях се създават атрактивни пазарни шансове;

➤ Стратегическо планиране на процесите по наследяване на ценни предмети и вещи и на доверително управление на клиентските ценности;

➤ Висококвалифицирано управление за съхраняване ценността на предметите на изкуството и др;

➤ Организиране, координиране и спонсорство на важни културни и спортни прояви (изложби, панаири, концерти, състезания, книгоиздаване, музейно дело, турнири и пр.)⁵²

➤ Предоставяне на финансова подкрепа (банкови заеми) срещу обезпечение с търгуеми ценни предмети на изкуството (Art Finance) и др.

По време на бума на пазара на изкуството от края на 80-те години на миналия век, изкуството се превърна в много подходяща и жизнеспособна форма на инвестиции. Това наложи да бъдат създадени условия за хората да могат да вземат заеми срещу произведения на изкуството.

За тези, които се интересуват от данъчните последици от тези инвестиции някои кредитори предлагат заеми, подобни на револвиращи ипотечи, при които кредитополучателите получават месечни плащания срещу стойността на притежаваните от тях предмети на изкуството, вместо от тяхна окончателна продажба, а върху капиталовата печалба се начислява данък.

В началото на 90-те години на ХХ-ти век на пазара на изкуството се очерта едно значително намаляване на броя на хората,

⁵¹ www.ubs.com

⁵² Цитирано по Вачков, Ст. и кол. В света на модерното банкиране, Стено, Варна, 2007, с.204

които взимат заеми срещу предмети на изкуството и следователно до намаляване на броя на институциите, предлагащи заеми срещу вещи на изкуството. Последните тенденции в развитието на пазара на изкуство сочат бърз растеж в индустрията на заеми срещу изкуство с аукционни къщи, хедж фондове, специални кредити на банки, като всички те се конкурират помежду си.

За разлика от пазара на недвижими имоти, където стойността на тези активи може относително лесно да се определи и да се измери, определянето на стойността на изобразителното изкуство е много по-трудно да се установи. Поради това се разчита на много различни фактори, които са трудно съизмерими и за заемодателите е много по-рисковано да предоставят заеми срещу изобразително изкуство.

За да се намали потенциалният риск, кредиторите изискват да се прецизират различните разпоредби, по които заемодателят си запазва правото за преоценка на обезпечението, и ако стойността е намаляла, да поиска обезпечение или частично изплащане на заема. Много кредитори също не предоставят повече от 50% от стойността на произведенията на изкуството. Това е друга предпазна мярка, която дава възможност при всяко потенциално намаляване на стойността на произведението на изкуството по време на периода на кредита, тя да се преизчисли.

Ползите от инвестирането в произведения на изкуството са следните:

- Всяка инвестиция в предмети на изкуството има характер на „алтернативна инвестиция“, което значи, че те не зависят пряко от процесите, които протичат на фондовите пазари. Този тип инструменти се наричат „алтернативни“, защото се предлагат в качеството на алтернатива по отношение на обикновените инвестиции, които се влагат на фондовия пазар, защото те не зависят от него пряко.
- Приема се, че цените на предметите на изкуството се намират в слаба корелация с доходността на нормалните финансови инструменти, защото доходността на другите финансови инструменти не зависи в такава степен от капризите на свърхбогатите хора. Това е общоприето мнение, но към него трябва да се отнасяме със заострено внимание – индексите на цените на предметите на изкуството са се сформирали през 80-те години на XX век и информацията за тяхната динамика е недостатъчна.

- Ако колекционерите могат да отгатнат с точност как ще се развиват пазарите на арт-предмети след 10, 20 и повече години, то доходността от техните вложения може да нарасне с 20 и повече процента годишно (след приспадане на разходите и комисионните).

- Предметите на изкуството са такива стоки, чиято цена може най-неочаквано да се покачи неимоверно под влияние на модни тенденции и след години идните поколения да извлекат многократно по-високи печалби от тяхната продажба.

Слабостите при инвестирането в предмети на изкуството

Основната слабост в този процес е голямата амплитуда в непредсказуемите колебания на цените и търсенето в съчетание с ниската ликвидност (не винаги е възможно да се продаде една ценна вещь и като правило това е дълъг процес). Ако се вложат относително неголеми суми (около 100 хиляди евро за страна като България и 500 хиляди евро за един развит пазар), да се създаде един консервативен (не свръхдоходен, но надежден) портфейл е много сложно. При такава ситуация е по-разумно инвестицията в предмети на изкуството да се възприеме като игра и да се инвестира в предмети, за които ще се надяваме, че цените ще се увеличат чувствително в бъдеще.

Art Banking в България

Артпазарът у нас има голям потенциал и възможност за развитие и растеж. Много окуражаващо е, че България има своите настоящи и потенциални колекционери на модерно изкуство. Вече все по-често се виждат и висок клас творби на родни и международни артисти на сериозния пазар за съвременно изкуство.⁵³

Съвременното изкуство е огледало на съвременния начин на живот и съвсем естествено активните и дейни хора възприемат ценностите, заложили в модерното изкуство. Само въпрос на време е същите тези хора в България, които вече възприеха международния начин на живот, да направят категорична крачка към продуктите на съвременното изкуство и да се почувстват като част от глобалната общност на колекционерите на модерно изкуство.

⁵³ Пример в това отношение е галерия КОНТЕМПО, която вече на местния арт пазар, но също така успешно присъства и на специализираните арт панаири по света.

В света престижните банки повече от 20 години развиват услугата Art Financing. Размерът на заемите обикновено възлиза на 50 на сто от стойността на предметите на изкуството, приети за обезпечение – сбирки от картини, изящни мебели, фотографии на гениални художници и пр. С получените заеми меценатите закупуват нови ценни предмети на изкуството, а банките изготвят досиета на своите клиенти, по които следят финансовото им състояние и поддържат непрекъснати договорни отношения за всички параметри на кредитната сделка, за да предприемат най-полезните действия за предотвратяване на евентуален риск. Банка като Сити банк отпуска кредит за арт предмети на минимално ниво от 5 млн. щ. дол.⁵⁴

Обединена българска банка е една от компаниите, която развива дългосрочни програми в подкрепа на културата и изкуството, културно-историческото наследство, образованието, грижата за деца в неравностойно положение, масовия детски спорт и високото спортно майсторство.

В областта на културата и изкуството ОББ подкрепя национално значими български арт фестивали, сценичните изкуства, отделни творчески прояви на български творци, като само за арт прояви отделените средства за последните 10 години надхвърлят 2 милиона лева.

ОББ е генерален спонсор на Празници на изкуствата „Аполония“ от средата на 90-те години, на Мартенски музикални дни Русе, на театрален фестивал „Варненско лято“ и пловдивският „Сцена на кръстопът“. Банката е сред спонсорите на музикалния фестивал „Варненско лято“, „Огънят на Орфей“ в Широка лъка, финансирала е постановки на Народния театър, Театър 199, Русенски драматичен театър, Софийски музикални седмици, Варненски балетен фестивал, кино фестивалът „Любовта е лудост“, била е и дългогодишен спонсор на София филм фест и на многобройни културни събития в цялата страна.

Едно от най-успешните арт начинания, с които ОББ се е ангажирала е филмът „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“, попаднал в списъка за номинации на наградите „Оскар“ и спечелил десетки международни награди.

От 2007 година ОББ връчва и своята Награда за култура и изкуство (Награда на Генералния спонсор) по време на Празници на изкуствата „Аполония“. През годините нейни лауреати са

били джазменът Антони Дончев, Ангел Заберски – син, успешният млад режисьор Камен Калев, представил достойно България на филмовия фестивал в Кан с филма си «Източни пиеси». За 2010 година нейният носител е радиожурналистката и писателка Силвия Чолева. В наградата на ОББ присъства антично изображение на делфин – едновременно древен символ на финансовите взаимоотношения между хората и митичен спътник на бога на изкуствата Аполон.

От 2001 година джаз програмата на фестивала „Аполония“ протича под името „Джаз клуб ОББ“. За последните 10 години са проведени над 100 джаз концерта на български и чужди изпълнители от този жанр. През 2007 година ОББ подарява на „Аполония“ роял Yamaha на стойност 25 000 лева, осигурявайки възможност на големи изпълнители, като Милчо Левиев, да дадат простор на изпълнителското си изкуство.

Банката финансира фотографски и художествени изложби, а през юни 2010 година дарява на Софийска община 30 съоръжения за външни експозиции, превръщайки по този начин пешеходния мост до НДК в София, в „Постоянна галерия на открито“.⁵⁵

Десет проекта на млади творци бяха представени на откриването на изложбата „Глобалното и човекът“, част от културната програма „Артконтакт“ на Пощенска банка.

Творбите бяха избрани в края на юни т.г. на Националния конкурс "Глобалното и човекът", организиран от Пощенска банка и Център за медийни изкуства „Интерспейс“. Проектите интерпретират темата за глобализацията и възприемането на различните ѝ аспекти от съвременния човек.

Участници в изложбата са Антони Райжеков с проекта “Аудио визуален триптих: “MEDIA VOX”, Антон Терзиев и проекта “При отворени врати”, Богдан Александров и Георги Минчев с «Формати на базкрайното: Манифест», Боряна Венциславова и Мирослав Ничич и “We are on the way to find you”, Евгени Василев с инсталацията “Search patterns”. В изложбата участват още Ивайло Христов и проектът му “Аз”, Камен Стоянов и Василена Ганковска със съвместна разработка “Гастрономията като глобален ефект”, Весела Михайлова с “Глобално късче небе”, Ваня Вълкова с “Мултимедийна инсталация” и Надежда Ляхова с BIG MAG. Целта на културната програма „Артконтакт“, от която е

⁵⁴ www.citibank.com/privatebank

⁵⁵ <http://www.ubb.bg/bg-BG/Sponsorship/12>

част конкурсът "Глобалното и човекът" е да подпомага развитието на проекти в областта на музиката, изобразителното изкуство, театъра и литературата.

Чрез програмата на Пощенска банка бяха организирани концерти на Теодосий Спасов в Пловдив, София, Варна, Бургас, както и постановки на Сатиричния театър и програма "Достоевски" на театрална работилница "Сфумато".

Пощенска банка⁵⁶ е и спонсор на младата надежда на българската атлетика Ивет Лалова.

Заклучение

Банките не са панацея за спасяване на изкуството и в никакъв случай не може да се разчита само на техните ресурси. Банките са едни предприятия, които трябва да реализират печалба. Но те са се доказали като един от възможните източници за осигуряване на средства и за тази специфична сфера на живота. Банковите схеми обикновено са схеми, прилагани от банките или свързани с работата на банките, за насочване на банкова подкрепа към сектора на културата. Те могат да включват заемни схеми, които дават преференциални лихвени проценти за културни дейности, или други инструменти, които са в полза на културни дейности. Примери⁵⁷ в това отношение има и те трябва да се задълбочават и разширяват.

---

⁵⁶<http://www.postbank.bg/TransformationService.aspx/XHTML?strXML=/bgBG/about/Media%20Center/Media%20Center/Arch2004/Exhibition/>

⁵⁷ Добър пример за банкова схема съществува в Нидерландия, където банка „Triodos” решава да съсредоточи своите комуникации и дейности за корпоративна отговорност в подкрепа на сектора на културата. Културният фонд „Triodos” отпуска заеми на културни институции и финансира изграждането и реновирането на културни институции